

Національний університет
«КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ»
Кафедра загальноправових наук

Робочий тематичний план
навчально-наукового семінару

НАВЧАЛЬНІ СУДОВІ ПРОЦЕСИ

Обсяг годин — 34	Триместри викладання — 7, 8, 9
3 них:	
групових — 32	Форма контролю — теза
консультацій — 2	Кредитів за курс — 1,5
самостійна робота — 47	

АНОТАЦІЯ

Мета курсу «Навчальні судові процеси» (НСП) — сприяння виробленню правничих навичок і вмінь, необхідних для практики права в судових і позасудових процесах (далі — СПП), а також осмисленню соціальної ролі СПП.

Мета досягається шляхом науково-практичного вивчення СПП (частина 1), водночас, виконання кваліфікаційних робіт та пасивної участі в реальних та підготовки та активної участі в навчальних (умовних) СПП (частина 2).

У курсі пропонується розвинути аналітичні й дослідницькі, письмові й ораторські, а також організаторські (індивідуальні та колективні) правничі навички та вміння; закріпити знання процесуального та матеріального права та професійної мови (залежно від змісту СПП).

ПРОГРАМА КУРСУ

Частина 1

Семінар 1. Вступ. СПП (2 г.)

1. «НСП» як навчальний курс
2. Конкурси з НСП: загальний огляд

Література: за темою у переліку I, IV, V

Семінар 2. Конкурси з навчальних СПП (2 г.)

1. Навчальні СПП у формі конкурсів: класифікація
2. Проведення СПП: правила та інші умови
3. Підготовка до конкурсів з СПП

Література: за темою у переліку I-V

Семінар 3. Види (форми) СПП

1. Судові процеси
2. «Позасудові» процеси
3. Виконання кваліфікаційних робіт

Література: за темою у переліку I -V

Семінар 4. Сутність СПП (2 г.)

1. СПП: загальна характеристика та види
2. СПП як правове, психологічне та етичне явище
3. Виконання кваліфікаційних робіт

Література: за темою у переліку I-V

Семінар 5. Мета та завдання СПП (2 г.)

1. Мета. Право, закон і справедливість у СПП
2. Шляхи досягнення мети
3. Виконання кваліфікаційних робіт

Література: за темою у переліку I—V

Семінар 6. Резонансність СПП

1. Резонансність
2. Роль юристів
3. Виконання кваліфікаційних робіт

Література: за темою у переліку I -V

Семінар 7. Головні ролі в СПП

1. Учасники СПП
2. Зацікавлені
3. Виконання кваліфікаційних робіт

Література: за темою у переліку I -V

Семінар 8. Суддя в СПП (2 г.)

1. Аналіз образу та ролі судді
2. Як вирішує суддя: суддівські підходи
3. Виконання кваліфікаційних робіт

Література: за темою у переліку I—V

Частина 2

- Семинар 9. **Навички та вміння у СПП — ч. I (2 г.)**
1. Письмові
  2. Усні. Підготовка до усних дебатів
- Література: за темою у переліку I-V
- Семинар 10. **Навички та вміння у СПП — ч. II (2 г.)**
1. Організаційні
  2. Дослідницькі та аналітичні
- Література: за темою у переліку I-V
- Семинар 11. **Навички та вміння у СПП — ч. III (2 г.)**
1. Змагальність
  2. Перемовини і компроміс
- Література: за темою у переліку I-V
- Семинар 12. **Навички та вміння у СПП — ч. IV (2 г.)**
1. Робота за графіком конкурсів
2. Виконання кваліфікаційних робіт
- Семинар 13. **Підготовка та участь у СПП (2 г.)**
1. Робота за графіком конкурсів
  2. Виконання кваліфікаційних робіт
- Семинар 14. **Підготовка та участь у СПП (2 г.)**
1. Робота за графіком конкурсів
  2. Виконання кваліфікаційних робіт
- Семинар 15. **Підготовка та участь у СПП (2 г.)**
1. Робота за графіком конкурсів
  2. Виконання кваліфікаційних робіт
- Семинар 16. **Оцінювання (2 г.)**
1. Оцінювання студіюючих
  2. Анкетування викладача

МАТЕРІАЛИ ДЛЯ ОПАНУВАННЯ КУРСУ

I. Джерела права Нормативно-правові акти, судова практика

(тексти документів шукайте в базі на сайті www.rada.gov.ua, <http://zakon1.rada.gov.ua>)

1. [Цивільний процесуальний кодекс України](#), затв. ЗУ від 18.03.2004 // Відомості ВРУ. — 2004. — № 40-41. — ст. 492. (див.: ст. ст. 193, 302). Порів.: [Цивільний процесуальний кодекс України](#), затв. ЗУ від 18.07.1963 // Відомості ВР УРСР. — 1963. — № 30. — ст. 464 (див.: ст. 194). Див. також: *Зейган Я. П.* Коментар цивільного процесуального кодексу України: За станом на 7.10.2005. — К., 2006. — 559 с.
2. [Кримінально-процесуальний кодекс України](#), затв. Законом УРСР // Відомості ВР УРСР. — 1961. — № 2. — ст. 15 (див.: ст.ст.: 49, 318, 301-1, 362, 363, 267).
3. [Господарський процесуальний кодекс](#), затв. ЗУ від 06.11.1991 // Відомості ВРУ. — 1992. — № 6. — ст. 56 (див.: ст. 74).
4. [Кодекс адміністративного судочинства України](#), затв. ЗУ від 06.07.2005 // Відомості ВРУ. — 2005. — № 35-37. — ст. 1358 (див.: ст. 152).
5. [Регламент Конституційного Суду України](#), затв. Рішенням КСУ від 5.03.1997 // Офіційний вісник України. — 1997. — № 20. — ст. 87.
6. [Регламент Пленуму Верховного Суду України](#), затв. Постановою Пленуму ВСУ від 10.06.2002 №7 // Бізнес:законодавство та практика. — 2002. — № 17.
7. [Статут Міжнародного Суду ООН](#), схв. 26.06.1945 (чинний з 24.10.1945) (див.: ст.ст. 43-46).
8. [Регламент Європейського суду з прав людини \(Rules of Court\)](#), [Case law](#)
9. [Римський статут Міжнародного кримінального суду](#), схвалений в Римі 17.07.1998, Україна приєдналася відповідно за Угодою та відповідно до Закону «Про приєднання України до Угоди про привілеї та імунітети Міжнародного кримінального суду» № 254-V від 18.10.2006. Чинний з 19.11.2006.
10. [Постанова Пленуму Верховного Суду України](#) від 24.10.2003 № 8 «Про застосування законодавства, яке забезпечує право на захист у кримінальному судочинстві» (див.: п. 19).
11. [Судова практика у справах](#) про злочини неповнолітніх і втягнення їх у злочинну діяльність, Верховний Суд Судова палата у кримінальних справах ВСУ від 29.08.2003 (див. розділ 3).
12. [Єдиний державний реєстр судових рішень](#) (Україна)
13. Інші нормативно-правові акти — згідно з правилами та/чи матеріалами НСП (конкурс).

II. Підручники і посібники

1. *Бізун В. С.* [Юридична професія та освіта. Досвід США у порівняльній перспективі](#). — К. Юстініан, 2006. — 272 с. (Див.: С. 71 та підрозділ 3.2 «Конкурс ім. Ф. Джессапа — «олімпійські ігри» студентів-правників»). Попередні редакції деяких статей, які увійшли до книги, див. також за лінком: <http://www.justinian.com.ua/author.php?id=19>.

2. *Bets de Герман*. [Искусство говорить на суде](#) // Профессия адвоката. Сборник работ о французской адвокатуре. — Москва: Статус, 2006. — С. 224—262.
3. *Бойл Ф., Каттс А., Гладден Ф., Сендфорд К.* [Организация профессиональной деятельности юриста](#): теория і практика / Перекл. з 2-го англ. вид. (A Practical Guide to Lawyering Skills) — К. : Знання, 2006. — 478 с.
4. *Бубир В. В., Брунь О. П., Корж В. П.* Промова прокурора у судових дебатах: Навч.-метод. пос. — Х., 1997. — 109 с.
5. *Гаррис Рихард*. [Школа адвокатуры](#). — М.: Автограф, 2001. — 352 с.
6. *Сергей Петр*. [Искусство речи на суде](#). — К. : Техніка, 2005. — 368 с. (теж: *Сергей Петр*. Искусство речи на суде. 3-изд. — Тула: Автограф, 2000. — 320 с.)
7. *Судебные прения по уголовным делам*: Учеб. Пособие. — Казань : Изд-во Казан. ун-та, 1992. — 128 с.
8. *Ивакина Н. Н.* Культура судебной речи: Учебное пособие. — М. : Изд-во БЕК, 1995. — 334 с.
9. *Макаркин А. П.* Состязательность на предварительном следствии / В.В. Вандышев (науч. ред.). — СПб. : Юридический центр Пресс, 2004. — 263 с.
10. *Молдован В.В., Кацавец Р.С.* Судова риторика: практикум. К., 2006. — 200 с.
11. [Обвинительная речь](#) // Википедия.
12. *Профессиональные навыки юриста: Опыт практического обучения* / Ред. Л. А. Воскобитова, Л. П. Михайлов, Е. С. Шутрина. — М.: Дело, 2001.
13. *Шишкин С. А.* Состязательность в гражданском и арбитражном судопроизводстве / Московский гос. ун-т им. М.В.Ломоносова. Юридический факультет. — М. : «Городец», 1997. — 192 с.
14. *Benjamin N. Cardozo*. [The nature of the judicial process](#). — Holmes Beach, FL : Gaunt, 1998.
15. *Dershowitz Alan*. [Letters to a young lawyer](#). — New York : Basic Books, 2001. — xviii, 206 p.
16. [How to please the court](#) : a moot court handbook / edited by Paul I. Weizer. — New York : P. Lang, 2004. — vi, 190 p.
17. *Gambatz John T., Mattis Taylor*. [The moot court book](#) : a student guide to appellate advocacy / 3rd ed. — Charlottesville, Va. : Michie Co., 1994. — xvi, 307 p.
18. *Schjathet C. E., Hafetz Y.* [ILSA Guide to International Moot Court Competition](#). A publication of the ILSA. — Washington: International Law Institute, 2003. — 151 p.

Збірники судових промов:

19. Истина и закон: Судебные речи известных российских и зарубежных адвокатов: В 4 ч. / Ассоциация юрид. центр.— СПб.: Юридический центр Пресс, 2003. — 1115 с.
20. *Кисеницкий И. М.* Судебные речи по уголовным делам: процессы, защита, законность. — 2-изд., испр. и доп. — М. : Подмоскowie, 1991. — 320 с.
21. *Лазарева В. А.* Теория судебной речи: Учеб. пособие. — Самара: Самар. ун-т, 2001. - 122 с.
22. Состязательность в уголовном судопроизводстве: Сборник. — Харьков: РИФ Арсис, ЛТД, 2005. — 752 с. (судові промови руських адвокатів кінця ХІХ — поч. ХХ ст., а також із практики Апеляційного суду Харківської області).
23. Судебные прения по уголовным делам: Учеб. пособие. — Казань, 1992. — 128 с.
24. Судебные речи: Сборник. — Минск: ООО «Новое знание», 2002. — 780 с.
25. Судебные речи знаменитых русских адвокатов. — М. : Проспект, 1997. — 392 с.
26. Судебные речи советских обвинителей. — М.: Юридическая литература, 1965. — 270 с.
27. Судебные речи советских адвокатов: Сборник / Ленинградская городская коллегия адвокатов. — М. : Госюриздат, 1960. — 271 с.

Див. також:

28. *Брехт Бертольд*. [Аугсбургский меловой круг](#) або [тут](#) (Кавказьке крейдиане коло)
29. *Лемех Е. Б., Марданенко В. В., Міненко Т. О., Чесноков А. В.* Мистецтво публічних дебатів: Навчальний посібник. — К. : Центр «Дебати», 2002. — 84 с.
30. *Дебати*. Методичні рекомендації щодо ведення дебатів: Навч. посіб. — К. : А.П.Н., 2001. — 102 с.
31. Карнеги Дейл. Как завоевать друзей и оказывать влияние на людей; Как выработать уверенность в себе и влиять на людей, выступая публично; Как перестать беспокоиться и начать жить / пер.с англ. — Донецк : Сталкер, 2003. — 560 с.
32. *Кафка Франц*. Вибрані твори: [Процес](#). [Вирок](#). Перевтілення. Голодомайстер: Для ст. шк. віку. — К. : Генеза, 2003. — 288с. або *Кафка Франц*. Процес. — Х. : Фоліо, 2005. — 240с.
33. *Ивакина Н. Н.* Профессиональная речь юриста: Учеб. пособие. — М. : БЕК, 1997. — 333 с.
34. *Неллоба Анатолий*. Професійна мова юриста. — Х. : Прапор, 2002. — 208 с.

III. Інша література

1. *Загурський О. Б.* Судові дебати в кримінальному процесі: правові та психологічні проблеми: Автореф. і дис канд. юрид. наук: 12.00.09 / Національна академія внутрішніх справ України. — К., 2003.
2. *Легеза А. А.* [О профессиональной этике государственного обвинителя](#) // // Культура народов Причерноморья. — 1999. — №9. — С. 116-120.
3. *Пашич С. А.* Судебные прения в механизме установления истины по уголовному делу : Автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук : (12.00.09) / МГУ им. М.В. Ломоносова. — М., 1988. — 19 с.

4. Мамницький В. Ю. Принцип состязательности в гражданском судопроизводстве: Дис...канд. юрид. наук: 12.00.03 / Национальная юридическая академия Украины. — Х., 1995.
5. Хоматов Ю. В. Развитие состязательного начала и деятельности адвоката- защитника в уголовном судопроизводстве Украины: Дис...канд.юрид.наук: 12.00.09 / Украинская гос. юридическая академия. — Х., 1994.
6. Мартиненко П. Ф. Кейс-метод у вивченні права: досвід Заходу і України // Проблеми вищої юридичної освіти: Тези доповідей та наукових повідомлень науково-методичної конференції (18-19 грудня 2001 р., Харків) / Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. — Х., 2002. — С. 90—93; Його ж: Кейс-метод в опануванні права: досвід країн Заходу і Україна // Українське право. — 2002. — №1. — С. 222—228.
7. Сірий М. І. Судовий процес // Юридична енциклопедія: в 6 т.— Т. 5. — К., 2004. — С. 712.
8. Пшибіко В. П. Дебати судові // Юридична енциклопедія: в 6 т.— Т. 2. — К., 1999. — С. 17.
9. O'Barr William M., Conley John M. Rules versus relationships: the ethnography of legal discourse. (див. [зміст](#)) — Chicago : University of Chicago Press, 1990. — xiv, 222 p.
10. Dickerson Darby. In Re Moot Court // Stetson Law Review. — 2000. — Spring. — P. 1219—1226.
11. French R. R. [The golden yoke : the legal cosmology of Buddhist Tibet](#). — Ithaca, N.Y. : Snow Lion Publications, 2002.
12. Hodge Harry & James. Famous trials. — Harmondsworth: Penguin Books, 1984.
13. Wilkes Roger. The Mammoth book of famous trials. — New York : Carroll & Graf Publishers, 2006. — xvi, 544 p.

IV. Конкурсні матеріали:

Див. за лінками відповідних конкурсів в Інтернеті.

1. **Перелік конкурсів з НСП іноземними мовами:** Бігун В. С. [Навчальні судові процеси](#), або як удосконалити професійні знання та навички з права, іноземної мови та ораторської майстерності // Юридичний журнал. — 2004. — № 11. — С. 70—74.
2. **Конкурс ім. Філіпа Джессопа:** актуальні матеріали англійською мовою стосовно Конкурсу див. в Інтернеті за лінком: www.ilsa.org/jessup: а) General Information, в) The 2005 Official Rules, с) The 2005 *Compromis*, d) Memorial Score-sheets, Oral Pleading Scoring Sheets, and those Commented, e) Samples of Memorials
3. Бігун В. С. **Конкурс ім. Філіпа Джессопа:** міжнародне публічне право, англійська мова та ораторська майстерність (істия, суть та українська традиція) // Часопис Київського університету права.— 2004.—№ 3. — С. 120—126; № 4. — С. 113—120. *Його ж:* [«Олімпійські ігри» студентів-правників — Конкурс ім. Філіпа Джессопа](#) // Юридичний журнал. — 2004. — № 11. — С. 70—74.
4. [Конкурс «Дністрянського» визначає кращих студентів-цивілістів](#) // Юридична газета. — 2006. — № 22. — С. 22.
5. Дядюка Е. [«Мастерство судебной речи»](#) (Донецький університет), VI Национальные юридические соревнования по хозяйственному праву и процессу // Юридическая практика. — 2005. — № 14.
6. **Інші конкурси:**
  - Націон. конкурс з цивільного права та процесу ім. С. Дністрянського (www.lawschool.lviv.ua),
  - Національні юридичні змагання з господарського права та процесу «Майстерність судової промови» (<http://ycls.dongu.donetsk.ua>),
  - Philip C. Jessup International Law Moot Court Competition (www.ilsa.org/jessup),
  - Telders International Law Moot Court Competition (www.telders.leidenuniv.nl),
  - Willem C. Vis International Commercial Arbitration Moot www.cisg.law.pace.edu/vis.html),
  - The Jean-Pictet Competition (www.concourspictet.org),
  - Concours Charles Rousseau - Concours de procès simulé en droit international (www.rfdi.net),
  - Конкурс ім. Ф. Мартенса з міжнародного гуманітарного права (www.help.icrc.org (шукати на сайті) Е.-mail: ihl.mos@icrc.org),
  - Central and Eastern European Moot Court Competition (www.europeanmootcompetition.org E-mail: da208@cam.ac.uk),
  - Concours Européen des Droits de l'Homme René Cassin (<http://www.concoursassin.org>),
  - WTO Moot Court Competition (www.elsa.org/emcc),
  - The Inter-American Human Rights Moot Court Competition (www.wcl.american.edu/hracademy/mcourt),
  - Niagara International Law Moot Court Tournament (www.cwru.edu),
  - Manfred Lachs Space Law Moot Court Competition (www.spacemoot.org),
  - International Environmental Moot Court Competition (www.law.stetson.edu/environmental),
  - Modelo Simulando de Tribunal Internacional (www.austral.edu.ar/derecho/departamentos/icri/interior.htm),
  - «Victor Carlos García Moreno» Moot Court Proceeding before the International Criminal Court (www.coladivm.org/VCGM/2004/vcgm%20vi.htm),
  - The Manne Moot Court Competition for Law and Economics (www.gmu.edu/org/mootcourt/competitions/manne),

- The National Constitutional Moot Court Competition (www.regent.edu/acad/schlaw/student_life/mootcourt/home.htm),
- The ABA Client Counseling Competition (www.abanet.org/lsd/competitions/clientcounseling),
- National Appellate Advocacy Competition (www.abanet.org/lsd/competitions/naac),
- Перелік інших конкурсів (moot court listing) (see : www.abanet.org/? шукати: Law Student Division, Competitions Home)

V. Інші веб-лінки

1. Court TV: <http://www.courtTV.com/video/index.html> (резонансі судові процеси в США та світі)
2. ICTY, The Hague: <http://www.un.org/icty/>, <http://hague.bard.edu/video.html> (the trial of S. Milosevic)
3. Інформаційний портал Харківської правозахисної групи — <http://khpg.org>
4. Famous Trials by D. O. Linder: <http://www.law.umkc.edu/faculty/projects/ftrials/ftrials.htm>
5. Нюрнберзький процес // Вікіпедія
6. Справи Білла Клінтона ч. 1, ч. 2 // Юридичний журнал
7. JURIST - Famous Trials: <http://jurist.law.pitt.edu/trials.htm>
8. Links: http://cybersleuth-kids.com/sleuth/Reference/Law/Famous_Trials/
9. Law Buzz: <http://www.lawbuzz.com/index2.html>
10. ADR (Wikipeda) – http://en.wikipedia.org/wiki/Alternative_dispute_resolution
11. Alternative dispute resolution – <http://adrr.com/>
12. Практика розрешення конфліктів – <http://www.commonground.org.ua/>

Умови визначення НАВЧАЛЬНОГО РЕЙТИНГУ

Робота в триместрах	— 50 балів
Теза	— 50 балів
—————	
Разом	— 100 балів

Види робіт	Їхня кількість	Максимум балів за 1	Заохочувальні бали	Разом
1. Семінари	16	/ відвідування – 0,5, доповідь, змістовна відповідь — (до) 10, відпрацювання пропуску з поважних причин — (до) 10, письмове тестування — (до) 20, доповнення — 1**/	** Надаються за результатами виступів на конкурсах: 1 місце — 10, 2 місце — 8, 3 місце — 7, 4 місце — 5 місце — 3 (за 4, 5 місця – якщо кількість команд-учасників більше 10)	50
2. Теза	1			50
Разом:				100

* Заохочувальні бали за доповнення під час семінарів додаються до середньоарифметичного балу за семінарські заняття

** Заохочувальні бали за участь у конкурсі додаються до середньоарифметичного балу за семінарські заняття та тезу порівню (50:50)

*** Загальна сума балів не повинна перевищувати 100: бали за наукову роботу, участь у конкурсах, участь у написанні посібника, виступ на конференції, написання статті, наукового реферату тощо може зараховуватися (це – право, а не обов'язок викладача) замість інших видів контрольних заходів.

..... к. ю. н., доц. В. С. Бігун

Схвалено кафедрою “31” серпня 2006 р.

Протокол № 1 від “31” серпня 2006 р.

Завідувач кафедри

..... доц. М. М. Антонович